

PROF. DR HAB. MIROSLAW SKARŻYŃSKI
(26 VIII 1952–23 VIII 2019)

Językoznawstwo polskie poniosło kolejną, bolesną stratę – 23 sierpnia 2019 r., w przededniu 67. urodzin, zmarł Prof. Mirosław Skarżyński – Uczony światowego formatu, utalentowany dydaktyk, niestrudzony popularyzator wiedzy językowej, przez większość zawodowego życia związany z Uniwersytetem Jagiellońskim.

Zainteresowania badawcze Prof. Mirosława Skarżyńskiego były bardzo rozległe; jako jeden z nielicznych polskich lingwistów czuł się swobodnie zarówno w obszarze polszczyzny współczesnej, jak i historycznej. Na obu tych polach miał wybitne osiągnięcia.

Na uwagę zasługują głównie prace dotyczące słowotwórstwa, zwłaszcza gniazdowego, oraz historii językoznawstwa polskiego, które sam podzielił na „metalingwistykę historyczną”, tzn. prace z historii myśli i historii uczonych, jak również edycje źródeł historycznych.

Słowotwórstwo gniazdowe to dział językoznawstwa, który szczególnie fascynował Prof. Mirosława Skarżyńskiego. Był On pierwszym polskim lingwistą stosującym metodę badań opartą na teorii gniazd słowotwórczych, znaną z opracowań rosyjskich (Szaumjan, Sobolewa, Tichonow), do opisu polskiego systemu derywacyjnego.

Badacz zainteresował się nią już w 1979 r., a adaptował ją dla polszczyzny i twórczo rozwinął w sześciu obszernych pracach (doktorat i pięć książek), a ponadto komentował w dziewięciu artykułach naukowych. Bez Jego prac nie byłoby w ogóle polskiego słowotwórstwa gniazdowego. Ich ukoronowaniem są dwa ostatnie tomy *Słownika gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopol-*

skiego,¹ obejmujące materiał odczasownikowy [t. III, 1158 s.] oraz gniazda motywowane przez liczebniki, przysłówki, zaimki, przymyki, modulanty, onomatopeje, wykrzykniki [t. IV, 251 s.].

Opis gniazdowy czasownika wymagał stworzenia odrębnych podstaw teoretycznych, które sformułował Prof. Skarżyński we „*Wstępie*” do t. III i stosował z żelazną konsekwencją. Równoległe do prac zespołowych Prof. Skarżyński przygotował autorski t. IV oraz redagował naukowo pracę zbiorową *Słotwórstwo gniazdowe – historia, metoda, zastosowania*,² w której zamieścił także dwa swoje teksty. Do problematyki gniazdowej Uczony wracał jeszcze kilkakrotnie w artykułach naukowych, podczas wykładów gościnnych oraz konferencyjnych wystąpień.

Lata osiemdziesiąte ubiegłego wieku to dla Prof. Mirosława Skarżyńskiego początek regularnych badań nad historią językoznawstwa. Ich plonem – oprócz rozprawy habilitacyjnej *Części mowy i ich kategorie w gramatykach polskich XIX i XX wieku*³ – były trzy artykuły naukowe oraz monografia *Powstanie i rozwój polskiego słotwórstwa opisowego*,⁴ łącząca oba nurty Jego zainteresowań badawczych – słotwórstwo i dzieje polskiego językoznawstwa polonistycznego.

Od 2002 r. problematyka ta zaczęła dominować w badaniach Mirosława Skarżyńskiego. Obejmowały one prace językoznawców, dzieje ludzi nauki odtworzone na podstawie dokumentów osobistych, listów, wspomnień, oraz dzieje instytucji naukowych. W tym obszarze sytuują się w zasadzie wszystkie ważniejsze prace Prof. Mirosława Skarżyńskiego po 2004 roku. Ich Autor dał się poznać jako badacz nie tylko swobodnie poruszający się w tematach historycznych, lecz także dysponujący profesjonalnym warsztatem historyka, niezbędnym przy wydawaniu materiałów źródłowych. Osiem (!) książek z tego zakresu, a także kilka biogramów i artykułów wspomnieniowych, to z jednej strony niewyczerpane źródło wiedzy o ważnych postaciach naszej narodowej kultury, ich otoczeniu zawodowym, towarzyskim i rodzinnym, z drugiej zaś – przykład niebywalej, zupełnie niedzisiejszej pedanterii filologicznej (przypisy, komentarze, sprostowania, aneksy), budzący podziw i szacunek.

Szczególną wagę przywiązywał Prof. Mirosław Skarżyński do przybliżenia nam postaci Jana Baudouina de Courtenay. Najlepiej chyba służy temu bardzo znana już (także poza środowiskiem językoznawczym) książka: J. Baudouin de Courtenay, *Mieście odwagę myślenia... Wybór pism publicystycznych z lat 1898–1927*,⁵ opracowana na podstawie pierwodruków, zawierająca obszerny *Wstęp (Sawonarola racjonalizmu)*, bardzo rozbudowane przypisy, *Indeks osobowy* oraz *Bibliografię prac publicystycznych Baudouina de Courtenay za lata 1865–1929*. W kilku edycjach źródłowych Mirosław Skarżyński prezentuje listy J. Baudouina de Courtenay do językoznawców polskich: Henryka Ułaszyna (we współpracy z Magdaleną Smoczyńską): *Listy Jana Baudouina de Courtenay do Henryka*

¹ Kraków 2004.

² Kraków 2003.

³ Kraków 1994.

⁴ Kraków 1999.

⁵ Kraków 2007, Biblioteka Klasyki Polskiej Myśli Politycznej, s. XVIII + 613.

*Ułaszyna z lat 1898–1929*⁶ (również ze *Wstępem, Indekssem biograficznym* i obszernymi przypisami), Kazimierza Nitscha: *Nieznane listy Jana Baudouina de Courtenay do Kazimierza Nitscha*,⁷ Jana Rozwadowskiego: *Nieznane listy Jana Baudouina de Courtenay do Jana Rozwadowskiego*.⁸ Korespondencja J. Baudouina de Courtenay znalazła się również w publikacji przygotowanej z Anną Czelakowską: *Materiały do dziejów polskiego językoznawstwa. Listy Jana Baudouina de Courtenay, Jana Łosia, Kazimierza Nitscha, Jana Rozwadowskiego, Henryka Ułaszyna*.⁹ Rok 2016 przyniósł pracę *Jan Baudouin de Courtenay. Teksty mniej znane*.¹⁰ Składa się na nią 13 tekstów wybranych przez Mirosława Skarżyńskiego, w tym 10 przetłumaczonych z języka rosyjskiego przez Autora wyboru. Podobnie jak w pozostałych edycjach, tekstom towarzyszą szczegółowe, imponujące erudycja, komentarze filologiczne.

Drugim polskim językoznawcą, który zafascynował Prof. Mirosława Skarżyńskiego, był Henryk Ułaszyn. Wyniki zainteresowania tym uczonym to przygotowany z Bogdanem Walczakiem wybór: H. Ułaszyn, *Studia onomastyczne i socjolingwistyczne*¹¹ oraz opracowana samodzielnie książka: H. Ułaszyn, *Z Kopiowanej na katedry uniwersyteckiej. Wspomnienia*.¹²

Na uwagę zasługuje też nietypowa praca, opublikowana w 2014 r.: *Losy elity akademickiej. Rosyjska slawistyka od 1917 roku do początku lat 30* – tłumaczenie książki Michaiła Robinsona,¹³ poświęconej gehennie językoznawców rosyjskich w latach bolszewickiego terroru. Tym razem Prof. Skarżyński ukazał polskiemu czytelnikowi wycinek dwudziestowiecznej historii slawistów i slawistyki.

Opus vitae Profesora Skarżyńskiego to dwutomowa *Korespondencja Kazimierza Nitscha i Antoniny Obrębskiej-Jabłońskiej 1925–1958*,¹⁴ (1256 s.), którego przygotowanie, we współpracy z Elżbietą Smułkową, zajęło mu (przed)ostatnie miesiące życia, czas w pełni świadomego odchodzenia, naznaczony niewyobrażalnym cierpieniem.

Takim dorobkiem nie może się poszczycić żaden polski językoznawca powojennego pokolenia.

Profesor Mirosław Skarżyński prowadził – na macierzystym Wydziale i poza nim (Uniwersytet Wileński) – wszystkie typy uniwersyteckich zajęć dydaktycznych: ćwiczenia, konwersatoria, seminaria (licencjackie, magisterskie i doktoranckie) i wykłady. Brał również udział w kształceniu młodej kadry poza Uniwersytetem Jagiellońskim (w Warszawie, Toruniu i Lublinie) jako recenzent rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz opiniodawca w postępowaniach pro-

⁶ Kraków 2007.

⁷ „LingVaria” 2007, nr 1 i 2 (na podstawie rękopisów).

⁸ „LingVaria” 2008, nr 1 (na podstawie rękopisów).

⁹ 2011 r. (na podstawie rękopisów).

¹⁰ Kraków 2016.

¹¹ Poznań 2009, Wydawnictwo PTPN, Klasycy Nauki Poznańskiej (z pierwodruków).

¹² Kraków 2010 (z rękopisów).

¹³ Tytuł oryginału *Судьбы академической элиты – отечественное славяноведение (1917 – начало 1930 годов)*. Wydanie polskie na podstawie: wydawnictwo „Indrik”, Moskwa 2004.

¹⁴ Księgarnia Akademicka, Kraków 2018.

fesorskich. Nieocenioną pomocą dydaktyczną dla polskich i zagranicznych studentów stał się *Mały słownik słotowórczy języka polskiego dla cudzoziemców*¹⁵ oraz *Słownik przypomnień gramatycznych*.¹⁶

Za największy, spektakularny sukces organizacyjny Prof. Mirosława Skarżyńskiego należy uznać powołanie do życia w 2006 r. czasopisma „LingVaria”, które uczynił ogólnopolskim, poważnym periodykiem naukowym, dorównującym poziomem czasopismom językoznawczym o ponadstuletniej tradycji. Na ten sukces pracował oczywiście cały Zespół Redakcyjny, z życzliwym wsparciem Rady Programowej, jednak osobisty wkład Redaktora Naczelnego trudno przecenić.

W ślad za tym przedsięwzięciem Prof. Skarżyński uruchomił w 2007 r. serię wydawniczą Biblioteka „LingVariów”, w której publikują swoje prace językoznawcy z Wydziału Polonistyki UJ (26 tomów, wiele pod redakcją naukową Mirosława Skarżyńskiego). Kilka lat później (2011) zainicjował odrębną, monotematyczną serię Glottodydaktyka (16 tomów).

Niepospolitym osiągnięciem organizacyjnym Prof. Skarżyńskiego było też kierowanie ogólnopolskim grantem badawczym (5 H01D 00521) w latach 2001–2003, przyznany przez KBN na przygotowanie III tomu *Słownika gniazd słotowórczych współczesnego języka ogólnopolskiego (gniazda odczasownikowe)*. Jego niezwykle zaangażowanie w to przedsięwzięcie pozwoliło ukończyć przed terminem wszystkie prace przygotowawcze oraz wydać tom czasownikowy już w r. 2004, razem z tomem czwartym (autorskim, wykonanym poza grantem). Tym samym lingwiści otrzymali bazę materiałową dla opisu potencji derywacyjnej polszczyzny w aspekcie strukturalnym i semantycznym, jej ograniczeń, stymulatorów i wykładników formalnych.

Prof. Mirosław Skarżyński z ogromnym powodzeniem uprawiał też działalność popularyzatorską. Oprócz publikacji na łamach czasopism językoznawczych i w tomach zbiorowych było to zorganizowanie i prowadzenie przez 7 lat (2003–2010) Internetowej Poradni Językowej (około 11 tys. porad) oraz prowadzenie w Radiu Kraków (2010–2015) pogadanek w cyklu *Podglądanie języka* (kilkadziesiąt audycji).

Za swoje liczne, niekwestionowane osiągnięcia Prof. Skarżyński został uhonorowany dziesięcioma nagrodami JM Rektora UJ (1987, 1996, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2005, 2008, 2010), nagrodą Ministra Edukacji Narodowej (1990) oraz Srebrnym Krzyżem Zasługi (2002).

Najtrudniej wspomina się Go jako człowieka, bo nie poddaje się żadnym schematom klasyfikacyjnym, żadnemu etykietowaniu. Wszyscy wokół Niego wiedzieli, że jest błyskotliwie inteligentny, zawstydzająco pracowity, nieprzejednany w przestrzeganiu standardów naukowych, bezlitosny w obnażaniu niekompetencji, lenistwa czy zwykłego nieuctwa, a najwyższe wymagania stawia sobie. Tylko nieliczni mieli świadomość, że Profesor Skarżyński pod maską osoby surowej, bezwzględnej, niemal budzącej strach, ukrywa niepospolite poczucie humoru, uczynność, gotowość służenia radą i pomocą, a przede wszystkim bezgraniczną życzliwość. Najobficie korzystali z niej ci młodzi, u których zauważał szerokie

¹⁵ Kraków 1989, Biblioteka Pomocy Dydaktycznych.

¹⁶ Kraków 2000, Księgarnia Akademicka.

horyzonty, pęd do wiedzy czy żyłkę badawczą. To dla nich stworzył dział *Debiuty naukowe* w „LingVariach”. Ze stworzonej szansy skorzystały dotąd 42 osoby (!).

Jednak centrum Jego świata były nie „LingVaria”, słowniki czy listy uczonych, lecz Rodzina – Żona Barbara i Syn Michał. To im dziś najtrudniej, choć zapewne doskonale wiedzą, jak wielkim darem losu był taki Mąż i Ojciec, nawet „w te dni przedostatnie”.

Prof. dr hab. Mirosław Skarżyński żył, pracował i odchodził – jak mężczyzna. Mało dziś takich. Może dlatego pustka po Nim tak ogromna, nie do wypełnienia.

Hanna Jadacka
(Warszawa)